

Historiska erfarenheter av ekonomiska sanktioner

ESKIL WADENSJÖ

nr 6 2024 årgång 52

Ekonomiska sanktioner och deras effekter har kommit i fokus för den politiska debatten de senaste åren efter Rysslands angreppskrig mot Ukraina 2022. Sanktioner finns riktade mot Ryssland men också mot flera andra länder som Belarus, Nordkorea och Iran. Vilka effekter kommer då sanktionerna mot Ryssland och dess allierade Belarus att få? Det är för tidigt att avgöra redan nu, men det är viktigt att i forskningen följa de effekter dessa och andra sanktioner har.

Vi kan få en del kunskap om vilka effekter sanktioner har genom att se på undersökningar om vilka effekter sanktioner eller hot om sanktioner har haft under tidigare perioder. En sådan studie är Nicolas Mulder, *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*. I den behandlas sanktioner och deras effekter under tiden från första världskrigets utbrott till slutet av andra världskriget, dvs mellan 1914 och 1945, med kortare utblickar mot senare årtionden.

Starten är första världskriget. Det ledde till att ententen införde blockader mot axelmakterna vad gäller först handel och senare också finanser. Det påverkade axelmakternas ekonomier genom att det blev brist på olika typer av varor i de länder som omfattades av blockaderna och inkomsterna för de som bodde i dessa länder sjönk. Axelmakterna kunde dock fortsätta kriget då det fanns substitut till de råvaror som användes i rustningsindustrin. Det är svårt att avgöra om kriget förkortades på grund av blockaden. Den viktigaste faktorn bakom utgången av kriget var att USA blev en del av ententen från sensommaren 1917.

Blockaderna fortsatte efter krigsslutet fram till fredsförhandlingarna var avslutade i Paris. Samtidigt växte det fram som skulle bli Nationernas förbund (NF) och med det också sanktionspolitiska medel. Hot om sanktioner skulle användas mot länder för att förhindra att de startade ett krig och sanktioner skulle riktas mot länder som börjat ett angreppskrig. Sanktionerna reglerades i paragraf (article) 16 i NF:s råds stadgar. En svaghet med NF var att alla länder inte var medlemmar i organisationen, främst att USA inte blev medlem och därmed inte kom att omfattas av de beslut som NF fattade avseende sanktioner.

Under 1920-talet blev några sanktionshot framgångsrika trots de begränsningar som följde av att USA inte var medlem av NF. Det gäller hot om sanktioner vid ett angrepp av Jugoslavien mot Albanien 1921, ett angrepp av Grekland mot Bulgarien 1925 och Turkiets planer att inta området Mosul 1926. Däremot lyckades inte Frankrike och Storbritannien med sanktioner stoppa Italiens angrepp och ockupation av Abessinien 1935. En avgörande faktor bakom misslyckandet var att USA, som ju inte var medlem av NF, inte deltog i sanktionerna utan att oljeexporten från USA till Italien tvärtom ökade under kriget. Utan oljan från USA hade troligen inte Italien lyckats fullfölja sitt angrepp.

Under andra världskriget genomförde västmakterna mycket omfattande sanktioner mot axelmakterna. De påverkade dessa länder men det stoppade inte kriget, utan det var att USA kom

RECENSION

Nicolas Mulder:
The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War, Yale University Press, New Haven och London, 2022, 434 sidor, [ISBN 978-0-30025-936-0.

med i kriget med sin stora kapacitet. USA kom med i andra världskriget i och med Japans angrepp mot Pearl Harbor och påföljande krigsförklaringar mot USA från Tyskland och Italien. Det som hade stor betydelse för krigets förlopp var också USA:s stöd till sina allierade genom *lend lease*, dvs olika former av stöd till sina allierade bl a genom krigsmateriel.

Mulder ger en mycket bra och noggrann översikt av sanktionerna under perioden 1914–45. Den visar på möjligheter och inte minst problem i samband med införandet av sanktioner. Sanktioner och hot om sanktioner kan ha önskade effekter i en del fall men inte i alla fall. Problem uppstår om inte alla länder deltar i sanktionerna och i synnerhet om de länder som inte deltar är

viktiga i den internationella handeln.

Ett annat problem är om det land som sanktioneras har en omfattande ekonomi och är mindre beroende av internationell handel. Tyskland fick en omfattande tillgång till råvaror viktiga för produktion av krigsmaterial genom ockupation av olika områden. En annan lärdom från andra världskriget är betydelsen av stöd till de länder som är angripna – *lend lease*. Det är något som vi ser är viktigt också nu. Stöd till Ukraina i olika former ekonomiskt och med krigsmaterial är väl så viktigt som sanktionerna mot Ryssland. Vi kan lära oss av de historiska erfarenheterna av vilka åtgärder som kan ha effekt. Det är viktigt med nationalekonomisk forskning för att få bättre kunskap om de ekonomiska effekterna av sanktioner.